

Natalia STANCU

*Donă cărți despre Teatrul TV de Constantin Parăschivescu:
„Cavaler fără iluzii – PETRE SAVA BĂLEANU”*

Într-un moment care nu este prea propice teatrului TV și care nu este, de fapt, favorabil culturii pe canalele televiziunii, larg deschise kitsch-ului, Teatrul TV beneficiază de o dublă legitimare a valorilor sale afirmate în cei 45 de ani de existență. Este vorba de două cărți recent apărute. Una dintre ele informează și familiarizează cu istoria domeniului, face cronică nașterii și a dezvoltării evenimentelor care l-au ilustrat, prezintă principalele personalități creatoare. Alta este consacrată unei personalități-far, cu atât mai luminoase cu cât a reunit în propria-i ființă talentul, cultura, dăruirea și mari calități umane. Ambele sunt semnate de **Constantin Parăschivescu**, publicist și cercetător care are avantajul de a împleni instrumentele criticului și istoricului cu cele ale martorului până la un punct implicat în creația de „profil” – căci a lucrat în Televiziunea Română de prin 1967.

Cea mai incitantă la lectură este „*Cavaler fără iluzii – Petre Sava Băleanu*”.

Cine este, cine a fost Petre Sava Băleanu? Cine era creatorul cu al cărui nume ne familiarizaseră genericele de prin '60–'70? Cine era omul atras de Ibsen și ce drame profunde a avut?

Petre Sava Băleanu este unul dintre pionierii începuturilor Teatrului TV la noi, încă de pe vremea când Studioul se afla în strada Molière, iar redacția pe str. Berthelot, și este unul dintre animatorii de referință – care a creat spectacole de calibru artistic și spiritual și de profundă emoție, montări în care a propus soluții deosebite, ce țin de înnoirea artei scenice și de explorarea specificității limbajului teatral și de TV.

Aflăm că s-a născut la Văliug, o comună spre munții din apropierea Reșiței, fiind un bănățean provenit dintr-o mamă săsoaică (și instruită) și un tată oltean, tâmplar ebenist,

venit la lucru în zonă prin anii '20. Nivelul de civilizație și cel al vieții culturale a regiunii, pasiunea pentru lectură a mamei (pe care a adorat-o toată viața, cu atât mai mult cu cât tatăl li s-a părut amândurora tiranic) s-au transmis vizibil în orizontul și în stilul de viață al tânărului.

După un liceu (comercial) din Reșița, el a contractat așteptările tatălui, care-l visa preot, și s-a înscris la Institutul de Teatru din București – la regie. A fost studentul preferat al profesorului Ion Șahighian, fiind coleg cu Lucian Giurchescu, Margareta Niculescu, Horea Popescu, Ștefan Lenkish, Iosif Băta, N. Frunzetti. O promoție ce ieșea „la rampă” într-o perioadă de „luptă aprigă” cu mentalitățile rigide, obstrucționiste, dar care coincidea cu începutul unor mari înnoiri ale repertoriului și ale expresiei artistice.

Tânărul de statură mijlocie, firav, cu ochelari fumurii, care era foarte retras, închis, discret, cu un aer de timiditate, dar mai degrabă rezervat, studios și reflexiv, va deveni după absolvire regizor de teatru radiofonic. Aici va realiza *Macbeth* cu Emil Botta și Marietta Anca, *Cercul de cretă caucazian* de Brecht (pentru care a făcut însă un scenariu propriu), o piesă de Hauptmann (*În amurg*), pe care a tradus-o, fiind „de acasă” vorbitor de germană (ceea ce i-a ușurat și însușirea limbii engleze).

Devenit membru al tinerei TVR și, repede, șef al regizorilor și al emisiunilor culturale, Petre Sava Băleanu se impune prin seriozitate și profesionalism, dublate mereu de o mare civilitate și omenie (a rămas un șef iubit sau, oricum, „neînjurat”). Într-un climat în care în arta scenică românească se declanșaseră „reteatralizarea teatrului” și promovarea autonomiei regizorale, Petre Sava Băleanu participă la lărgirea și diversificarea repertoriului și la spectaculoasa

afirmare a unor soluții de identitate și specific TV și creează o echipă valoroasă. Ne-au rămas de la el, prin ecoul în suflete, pe retină sau chiar conservate ca prin minune în Arhivă, spectacole deosebite – *Inspectorul de poliție* de J.B. Priestley, *12 oameni furioși* de Reginald Rose, excepționale montări ale unor piese de Ibsen (*Rața sălbatică*, *John Gabriel Borkman*) sau de Cehov, Čapek; *Corupție la palatul de justiție* de Ugo Beti, *Ifigenia în Taurida* de Paul Everac (cu Gina Patrichi), *Surorile Boga* de Horia Lovinescu etc.

Cu vremea, Petre Sava Băleanu a fost și s-a simțit marginalizat. A fugit cât a putut de des din TVR la diverse teatre din țară: Petroșani, Pitești, Baia Mare etc. – unde spectacolele i-au ieșit când mai bine, când mai puțin revelator. S-a ales cu reala considerație a celor cu care a lucrat. S-a ales cu prietenii durabile din partea unor actori la a căror consacrare a contribuit (Ileana Focșa) sau care s-au atașat de el pur și simplu.

A murit la 48 de ani, în chip surprinzător. O faimoasă teleastă, prietena lui o vreme, spune că i s-a administrat un medicament contraindicat diabeticilor (maladie pe care și-o ignora). Dar Manase Radnev, cu care se încheie lista evocărilor, afirma că „n-a mai vrut să trăiască, de fapt s-a sinucis în felul lui discret și demn”, consecință a „gravei și iremediabilei lui decepții” – profesionale înțelegem. Versiune cu atât mai tulburătoare cu cât acest om, care pierduse voința de a mai rezista și a mai lupta, avea un apartament aranjat de el cu un gust deosebit și o casă care îl aștepta la Văliug, părea atras de femeii interesante (poate „suflete” prea „tari” pentru echilibrul lui) și mai ales avea un idol – mama sa, pe care-o adora și pe care o gratula cu daruri, încercând să o compenseze pentru eroismul ei cotidian, alături de un soț mult prea autoritar.

Pentru mine, cartea despre Petre Sava Băleanu a însemnat o dublă descoperire: atât a omului și artistului bănățean, cât și a colegului nostru care îi relevă virtuțile și îi explorează dramele.

Îl vedeam pe Constantin Paraschivescu o fire foarte blândă și relativ calmă – or, iată, înțelegem că Titel, cu aerul lui atoateîndurător, disimulează nu doar mari sensibilități, ci și destule suspiciuni, furii refulate, rezerve, resentimente, judecăți foarte severe. Și aceasta fie că e vorba de „chestia” cu negativi și pozitivi, deci de canonul proletcultist și de cel al realismului socialist; fie de practicile cenzurii și ale „orientării” ideologice, care i-a scos peri albi, fie de „lipsa de caracter” a oamenilor puși pe carieră politică.

Îl bănuiam un timid, dar, iată, cartea îi arată destule orgolii active și tenace. Vaga ironie cu care Petre Sava Băleanu îi spunea „cronicarul” l-a făcut ca, odată, la Petroșani să refuze, fără explicații, amabila invitație la masă a acestuia. Trebuie să spunem însă că în cazul lui Titel Paraschivescu tot răul e spre bine. Cartea scrisă acum este un mod de „a se plăti” pentru gestul de atunci (pe care i l-a amendat și paradoxala situație de a fi tocmai el cel trimis de instituția Televiziunii la înmormântarea de la Văliug, cu sarcina de a rosti cuvenitul panegiric).

Constantin Paraschivescu reușește admirabil în *Cavaler fără iluzii – Petre Sava Băleanu* – editată de Revista „Teatrul Azi” (Supliment) – să contureze personalitatea creatorului la care se referă, să dovedească valoarea de „viziune” integratoare și subtilă actualizare a operelor sale; să reliefeze noutățile de limbaj la incidența teatrului cu exigența camerei. Pentru aceasta C. Paraschivescu face pătrunzătoare analize ale universului operelor inspiratoare (Cehov, Strindberg, Ibsen) și ale modului original al abordării lor, precum și fine analize ale valorilor lor de adevăr, atmosferă și sensibilitate.

Și, nu în ultimul rând, el însuși un foarte talentat portretist, a știut să provoace evocări și caracterizări memorabile ale lui Petre Sava Băleanu, ale vieții de pe platou în anii '60-'70 – semnate de Ilinca Tomoroveanu, Teodora Dinulescu, Dan Damian, Ion Focșa, Ion Săsăran, Sofia Șincan, Vasile Celmare, Alexandra Orban, Ioana Prodan, Dorel Dorian ș.a.